

УДК 78-047.84

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/61-2-16>**Лі ЧЖИ,***orcid.org/0000-0002-1371-3400**аспірант кафедри музикознавства та культурології**Сумського державного педагогічного університету**імені А.С. Макаренка**(Суми, Україна) LeeZhi@ukr.net***ДО ПРОБЛЕМИ СИНТЕЗУ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА**

Стаття присвячена проблемі синтезу музичного мистецтва. Мета роботи передбачає висвітлення теоретичних особливостей можливого синтезу музики із різними видами мистецтва. Для досягнення поставленої мети використано комплекс методів, зокрема загальнонаукові (аналіз, синтез, узагальнення, систематизація), які застосовувалися для з'ясування стану розробленості проблеми та конкретно-наукові (термінологічний, історико-генетичний, ретроспективний, порівняльно-зіставний аналіз), що дозволили виявити історичні та теоретичні аспекти дослідження. Встановлено, що музичне мистецтво постійно тяжіло до синтезу із різними мистецтвами. Саме тому, стаття сфокусована на синтезі музики із літературою, образотворчим мистецтвом, зокрема живописом, архітектурою та танцем.

Доведено, що сюжетна лінія літературних творів була основою створення композиторами нової музики (найбільш актуально прослідковується в епоху романтизму). Результатом синтезу музики і літератури є лібрето. У науковому доробку наголошено на синтезі музики з образотворчим мистецтвом, зокрема живописом. Висвітлено особливості поєднання звуку та кольору в творчості митців музики та живопису. Представлено зворотній зв'язок, який протікав між живописом та музикою. Приділено увагу творчості литовського художника та композитора Мікалоюса Константінуса Чюрльоніса, котрий постійно прагнув до музичного та художнього синтезу.

Розкрито взаємодію музики та архітектури, які характеризуються повторюваністю, висотою, тривалістю, а також створенням пропорцій в часі та просторі. Наголошено на тісному синтезі музичного мистецтва і танцю, які разом представляють виконавські види мистецтва. Доведено, музика допомагає розкрити сюжет танцю, характер героїв, передати, за допомогою пластики тіла, основну ідею танцювальної композиції.

Ключові слова: *синтез, музика, музичне мистецтво, література, образотворче мистецтво, архітектура, танець.*

Lee ZHI,*orcid.org/0000-0002-1371-3400**Graduate student at the Department of Musicology and Cultural Studies**Sumy State Pedagogical University named after A.S. Makarenko**(Sumy, Ukraine) LeeZhi@ukr.net***ON THE ISSUE OF MUSICAL ART SYNTHESIS**

The article is devoted to the problem of musical art synthesis. The purpose of the work involves highlighting the theoretical features of a possible synthesis of music with various types of art. To achieve the goal, a set of methods was used, including general scientific methods (analysis, synthesis, generalization, systematization), which were used to clarify the state of development of the problem, and specific scientific methods (terminological, historical-genetic, retrospective, and comparative analysis), which allowed to identify historical and theoretical aspects of research. It is established that musical art constantly gravitated towards the synthesis with various arts. That is why the article focuses on the synthesis of music with literature, visual arts, in particular painting, architecture and dance.

It has been proved that the plot line of literary works was the basis for the creation of new music by composers (it is most relevantly traced in the era of romanticism). The libretto is the result of the synthesis of music and literature. The research work emphasizes the synthesis of music with visual arts, in particular painting. The peculiarities of the combination of sound and color in the work of music and painting artists are highlighted. The feedback that flowed between painting and music is presented. Attention is paid to the work of the Lithuanian artist and composer Mikalojus Konstantinus Čiurlionis, who constantly strived for musical and artistic synthesis.

The interaction of music and architecture, which is characterized by repetition, height, duration, as well as creation of proportions in time and space, is revealed. Emphasis is placed on the close synthesis of musical art and dance, which together represent performing arts. It has been proved that music helps to reveal the plot of the dance, the characters, to convey, with the help of body plasticity, the main idea of the dance composition.

Key words: *synthesis, music, musical art, literature, visual arts, architecture, dance.*

Постановка проблеми. Кінець ХХ – початок ХХІ століття характеризується постійними інноваціями, котрі сягають різних сфер життя, багатогранність якого, значною мірою, визначає одна із форм суспільної свідомості – мистецтво. Інтеграційні процеси, які сьогодні заповнили всі сторони мистецтва, полягають у прагненні окремих його видів до взаємозв'язку, цілісної взаємодії, як у межах власного виду так і поза ним. Одним із видів мистецтв, що супроводжує нас від народження є музика. Незважаючи на здатність до самостійного існування, музичне мистецтво постійно тяжіло до синтезу із іншими формами художнього вираження, такими як візуальне мистецтво, література, танець, театр, кіно.

В цілому, синтез музики з різними видами мистецтва – це багата і різноманітна сфера, яка пропонує безмежні можливості для творчого самовираження. Останній вимагає глибокого розуміння як музичних, так і мистецьких аспектів, а також готовності експериментувати та співпрацювати з іншими митцями, задля створення справді унікального та оригінального.

Аналіз досліджень. Особливе значення для осмислення досліджуваної проблеми мають праці вітчизняних (О. Гончарук, Н. Мочернюк, О. Рожок, В. Яромчук та ін.) та іноземних (Sh. Kirsten, J. Yasser) вчених, які в цілому порушують питання синтезу мистецтва. Проблематику музичного мистецтва та можливих шляхів його взаємодії з іншими мистецтвами висвітлюють Т. Ковальова, Л. Маловицька та ін. Враховуючи не значку кількість праць, які концентруються на дотичних питаннях щодо запропонованого дослідження, актуальним на часі є розгляд проблеми синтезу музичного мистецтва.

Мета статті. Висвітлити теоретичні особливості можливого синтезу музики із різними видами мистецтва.

Методологія дослідження спирається на загальнонаукові (аналіз, синтез, узагальнення, систематизація) та конкретно-наукові (термінологічний, історико-генетичний, ретроспективний, порівняльно-зіставний аналіз) методи.

Виклад основного матеріалу. Задля з'ясування проблеми нашого дослідження вважаємо за належне, на основі застосування термінологічного аналізу, розкрити зміст поняття синтез. У Словнику іншомовних слів ми знаходимо кілька значень даного поняття. Так, під синтезом варто розуміти окреме сполучення, поєднання. Синтез є особливою єдністю, цілісністю певних сполучень, які тісно пов'язані та взаємодіють між собою (Словник іншомовних слів).

Ми підтримуємо думку М. Шамоніна про те, що синтез є органічним злиттям певних частин окремих явищ, результатом якого є виникнення нового явища та нової його якості (Шамоніна, 2020: 58). Як наслідок, можемо стверджувати, що синтез досить яскраво прослідковується в мистецтві. Так, мистецтво передбачає будь-яку форму практичної діяльності, яка здійснюється майстерно. Завдяки художнім образам мистецтво спроможне до передачі уявлень щодо навколишнього світу. Мистецтво допомагає пізнавати світ, формує духовний образ особистості, розширює її світогляд та пробуджує творчі здібності. Під мистецтвом ми трактуємо живопис, музику, архітектуру, скульптуру, художню літературу, танець. Означені напрямки спроможні функціонувати самостійно. Однак, прагнення різних видів мистецтва до вдосконалення, витонченості, передачі більш яскравого образу, зумовлює до синтезу. Під таким кутом зору доцільно охарактеризувати можливі шляхи синтезу мистецтва музики із іншими мистецтвами.

Застосування загальнонаукових методів дослідження засвідчують, що протягом усієї історії свого розвитку мистецтво музики не існувало автономно. Зазвичай, останнє постійно тяжіло до синтезу з іншими видами мистецтва. Більш того, музика постійно впливала на різні види мистецтв і, у свою чергу, відчувала на собі вплив останніх.

За Т. Ковальовою, мелодійна основа інструментальних концертів, сонат, симфоній досить часто містить насичені мовні інтонації. Створюючи ті чи інші музичні твори, композитори систематично зверталися до образів та сюжетних ліній літературних зразків (Ковальова, 2009: 257).

Вважаємо, що таке звернення призвело до створення особливої галузі музичного мистецтва – програмної музики. Історико-генетичний та ретроспективний аналіз надають можливість констатувати, що принцип програмності належить композиторам епохи романтизму. Можемо стверджувати, твори романтичної музики характеризуються не тільки літературною основою, а й передбачають розгорнутий сюжет, своєрідну розповідь. Так, у «Фантастичній симфонії» Г. Берліоза постають літературні образи. Крім того, композитор намагається розповісти про свої враження від літературного твору мовою інструментальної музики.

Нами було встановлено, що взаємозв'язок музики з літературою містить зворотній характер. Не менш результативним є вплив музики на літературу. Відомо, що романтики вважали мистецтво музики одним із прекрасних. Саме тому, вони намагалися наблизити інші види мистецтва

до музики. Остання розумілася як мова людських почуттів, своєрідне дзеркало душі.

Таким чином, всі мистецтва набували аналогічного трактування. Так, проза, поезія ставали більш ліричними. Вони перетворювалися на силу почуттів та емоцій. Більш того, поезія, зокрема представників романтизму, набуває музичних рис. Вона наділяється ритмічним та інтонаційно-мелодійним початком. Сам Г. Гейне стверджував, що поетичним почуттям має відповідати рима, музичне значення якої особливо важливе. Яскраві рими сприяють інструментуванню, яке покликане виділяти ті чи інші почуття в музичному тексті (Максименко, 2018: 64).

Таким чином ми стверджуємо, що з мистецтвом слова, зокрема поезією, музика має багато спільного. Означеним мистецтвам властиве передача життя в русі та розвитку. Головною особливістю літератури та музики є те, що їх ми сприймаємо за допомогою слуху. Вони спроможні до передачі почуттів, емоцій, настроїв, станів, характеру тощо.

Висвітлюючи взаємозв'язок музичного мистецтва з літературою, доцільно звернути увагу на її синтез із образотворчим мистецтвом. Італійський художник епохи Відродження Леонардо да Вінчі охрестив музику «сестрою живопису». Його твердження ми пояснюємо тим, що і музика, і образотворче мистецтво характеризуються паралельним розвитком. Митці музичного мистецтва та їх шедеври служили особливою моделлю в образотворчому мистецтві різних епох.

Застосування ретроспективного та порівняльно-зіставного аналізу надають підстави зауважити, що за античних часів музиканти, які грали на авлосах, кіфарах заповнили барельєфи та вази. Натомість, музикуючі ангели постали на середньовічних фресках та іконах. Як наслідок, можемо говорити про синтез музики та образотворчого мистецтва. Більш того, яскраве вираження останнього спостерігаємо за епохи Відродження, де художники писали картини, персонажі яких були співучасниками концертів. Наприклад, «Сільський концерт» художника Джорджоне, «Лютніст» Караваджо. Водночас, серед полотен митців образотворчого мистецтва знаходимо зображені музичні інструменти. Так, Пікассо намагався відтворити окремі їх фрагменти в різних ракурсах.

Доведено, живописці нерідко зображували музичні форми. Такі дії пояснюємо спільними закономірностями, які відбуваються в музичній та образотворчій композиції. Так, для живопису, наприклад, важливі значення ритму, руху. Натомість, колорит та симетрія вагомі для музики. Відзначимо, що музика і сама спроможна до малюнку.

Історико-генетичний аналіз надає можливість наголосити, що протягом XVII–XVIII століть були відомі жанри музичної замальовки. Свідченням чого є фортепіанні цикли «Карнавал» Р. Шумана. Композитор намалював портрети своїх видатних сучасників, а саме: скрипаля Н. Паганіні, композитора Ф. Шопена (Kirsten, 2016).

Аналіз, узагальнення та систематизація надають можливість констатувати, що синтез звуку і кольору присутній не тільки в музиці, але й у живописі. Однак, у музичному мистецтві відомо про так званий кольоровий слух, що характеризує собою особливе явище в композиторів. Так, створюючи музичні твори митці вдавалися до поєднання звуку із кольоровою палітрою. Як наслідок, окремі тони та тональності музичного твору почали асоціюватися з певними кольорами. Наголосимо, що кольоровим слухом володіли Р. Вагнер, М. Римський-Корсаков.

Порівняльно-зіставний аналіз уможливило констатувати, що синтез між музикою та зразками образотворчого мистецтва особливо яскраво відбивається у творчості французьких митців. Прикладом є взаємозв'язок між живописом рококо та творчістю клавесиністів XVIII століття, між революційним мистецтвом художника Ж. Давіда, музикою Ф. Госсєка та раннього Л. Бетховена, між романтичними образами Е. Делакруа та Г. Берліоза.

Узагальнюючи науковий доробок Л. Маловицької (Маловицька, 2009: 27) доходимо думки, досконале поєднання музичного та художнього бачення світу притаманне творчості видатного литовського художника та композитора Мікалоюса Константінуса Чюрльоніса. Найбільш відомі його картини «Сонати», які складаються з Allegro, Andante, Scherzo, Finale, а також «Прелюдії та фуги», які передають відбиток музичного сприйняття навколишньої дійсності. Мальовничий початок музичної спадщини Чюрльоніса відбивають симфонічні поеми, а саме «У лісі», «Море» та фортепіанні п'єси.

Під таким кутом зору вважаємо, що зв'язок музики та живопису відбиває метафоричний характер. Більш того, означена взаємодія забезпечує повноцінне розкриття та передачу музично-образотворчого змісту образу. Розглядаючи синтез музики та образотворчого мистецтва, зокрема живопису доцільно сфокусувати увагу на взаємодії мистецтв, котрі створюють пропорції в часі та просторі, а саме музики і архітектури.

Застосування порівняльно-зіставного аналізу надає можливість відзначити, що в музичному мистецтві звуки, чергуючись, утворюють одну мелодію, яка відповідає певному ритму. В архітек-

турі аналогічно присутня повторюваність і ритм (колони, барельєфи, вікна, балкони тощо). Архітектура відзначається пластикою, малюнком, контурами, світлотінню. Тоді як для музики характерна значна різноманітність мелодій, динаміка, фактура тощо. Встановлено, що означеним мистецтвам притаманні матеріальні та духовні засади. Так, у музиці ми знаходимо архітектуру. Натомість, в архітектурі – музику (Бжезовська, 2016: 65).

Музична мелодія заснована на чергуванні звуків різної висоти та тривалості. Її основою є тимчасова впорядкованість звуків. Натомість, для основи архітектурної композиції характерна просторова впорядкованість. Як наслідок, ми можемо говорити, що музика є тимчасовим мистецтвом, тоді як архітектура – просторовим.

Отже, особливістю синтезу музичного мистецтва та архітектури є створення гармонійної цілісності, котра пояснюється спільними рисами означених мистецтв. Разом з архітектурою музика володіє абстрактними формами та складними структурними побудовами. Водночас, архітектурні форми та нотний текст характеризуються окремими властивостями, зокрема стійкістю у просторі та нерухомістю на аркуші.

Відзначимо, музика представляє собою виконавське мистецтво, яке складно уявити без танцю. Саме тому, доречно проаналізувати можливі шляхи синтезу останніх. Нами було з'ясовано, що танцювальне мистецтво будь-якого народу характеризується музичним супроводом. Крім того, тематика музики залежить від роду танців, які виконуються. Танець не можливо від'єднати від музики. Остання відбиває позитивні сторони танцю, підіймає його настрій, образний характер виконавців.

Зв'язок музики і танцю ми прослідковуємо протягом всієї історії існування людства. Так, будь-які події в людському житті супроводжуються музикою крапель дощу, танцем вогню, мелодією вітру, наспівами води, яка дзюрчить, рухом хмар тощо. Як наслідок, для вираження власного емоційного стану людина скористалася інструментами та рухами. Останні вона поєднала в танець, котрий супроводжується музикою. Мистецтво музики і танцю перебуває у постійному взаємодоповненні одне одного. Воно розповідає про життя народу. Однак, кожне мистецтво трактує його завдяки власній манері виконання.

Історико-генетичний аналіз засвідчує, за часів Стародавньої Греції досить вагомим для вивчення були такі дисципліни як музика і танці. Вчителі переконували, що для формування гармонійно розвиненої особистості, яка володіє творчими рисами, необхідна всебічна освіта. На початку XX століття означена думка оформилася у концепції швейцарського композитора та педагога Еміля Жака Далькроза. Він розробив систему музично-ритмічного виховання, яка є однією з найвідоміших та найпопулярніших методик музичної освіти в усьому світі (Yesser, 2016: 320).

Застосування порівняльно-зіставного аналізу надає можливість наголосити, танець підпорядковується першоелементам музичного мистецтва, зокрема метру, ритму та темпу. Водночас, ритм є початковою властивістю музики і танцю. Останні споріднені та нерозривно взаємопов'язані мистецтва. Музика виступає важливою складовою танцювальної композиції. Вона наділяє танець емоційним та образним змістом, визначає його ритмічну основу, а також розкриває драматургію. Більш того, хореографічний перформанс є результатом синтезу музики і танцю. Він спроможний виражати емоції та ідеї через рух і звук.

Висновки. На основі застосування загальнонаукових та конкретно-наукових методів дослідження висвітлено теоретичні особливості можливого синтезу музики із різними видами мистецтва. Доведено, що музика, незважаючи на свою незалежність як мистецтво, постійно тяжіла до синтезу з різними видами мистецтва. Встановлено, що сюжетна лінія літературних творів надихала композиторів до створення нової музики. Результатом синтезу музики і літератури є лібрето. Взаємозв'язок музики і образотворчого мистецтва, зокрема живопису, яскраво представлений полотнами художників. Водночас, композитори, надихаючись живописними шедеврами втілюють художній образ в музичних творах.

З'ясовано, особливу взаємодію утворюють музика і архітектура, які характеризуються повторюваністю, висотою, тривалістю тощо. Будучи виконавським мистецтвом музика тісно пов'язана із танцем. Остання допомагає розкрити сюжет танцю, характер героїв, передати за допомогою пластики тіла основну ідею танцювальної композиції.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бжезовська Н. Синтез архітектури у часі та просторі. *Архітектура, будівництво, дизайн в освітньому просторі*. 2016. С. 63–79.
2. Ковальова Т. Синтез мистецтв: взаємодія літератури і музики (на матеріалі роману Т. Моррісон «Джаз»). *Проблеми семантики, прагматики та когнітивної лінгвістики*. 2009. № 16. С. 255–263.
3. Максименко К. Взаємодія музики і хореографії у сценічних танцях французьких музично-театральних постановок XVII – першої половини XVIII століть. *Аспекти історичного музикознавства*. 2018. Вип. XIV. С. 63–73.
4. Маловицька Л. Феномен синестезії у художньому мисленні генія (на прикладі творчості М. К. Чюрльоніса). *Актуальні проблеми сучасної філософії та науки: творче, критичне і практичне мислення* : зб. наук. праць (за матеріалами II Міжвузівської науково-теоретичної конференції від 23 грудня 2009 року). Житомир. 2009. С. 26–29.
5. *Словник іноземних слів*. URL: <https://www.jnsn.com.ua/cgi-bin/u/book/sis.pl?Qry=%F1%E8%ED%F2%E5%E7>.
6. Шамоніна М. Принципи синтезу в архітектурі. *Синтез мистецтв у сучасних соціокультурних процесах*: матеріали Міжнародної наукової конференції. Київ. 2020. С. 57–59.
7. Kirsten Sh. The Art and Music synthesis: Does it exist? *Journal of a Piano teacher from New York to California*. 2016. URL: <https://arioso7.wordpress.com/2016/01/10/the-art-and-music-synthesis-does-it-exist/>.
8. Yasser J. The Variation Form and Synthesis of Art. *The Journal of Aesthetics and Art Criticism*. 2016. Vol. 14. P. 318–323.

REFERENCES

1. Bzhezovska N. Syntez arkhitektury u chasi ta prostori. [Synthesis of architecture in time and space]. *Arkhitektura, budivnytstvo, dyain v osvitnomu prostori*, 2016, S. 63–79. [in Ukrainian].
2. Kovalova T. Syntez mystetstv: vzaiemodiia literatury i muzyky (na materialy romanu T. Morrison «Dzhaz»). [Synthesis of arts: interaction of literature and music (based on T. Morrison's novel «Jazz»)]. *Problemy semantyky, prahmatyky ta kohnityvnoi linhvistyky*, 2009, № 16. S. 255–263. [in Ukrainian].
3. Maksymenko K. Vzaiemodiia muzyky i khoreohrafii u stsenichnykh tantsiakh frantsuzkykh muzychno-teatralnykh postanovok KhVII – pershoi polovyny KhVIII stolit. [Interaction of music and choreography in stage dances of French musical and theater productions of the 17th–first half of the 18th centuries]. *Aspekty istorychnoho muzykoznavstva*, 2018, Vyp. XIV, S. 63–73. [in Ukrainian].
4. Malovytska L. Fenomen synestezii u khudozhnomu myslenni henii (na prykladi tvorchosti M. K. Chiurlonisa). [The phenomenon of synesthesia in the artistic thinking of a genius (on the example of the work of M. K. Churlionis)]. *Aktualni problemy suchasnoi filosofii ta nauky: tvorche, krytychne i praktychne myslennia: zb. nauk. prats (za materialamy II Mizhvuzivskoi nauково-teoretychnoi konferentsii vid 23 hrudnia 2009 roku)*. Zhytomyr, 2009, S. 26–29. [in Ukrainian].
5. *Slovyk inshomovnykh sliv*. [Dictionary of foreign words]. URL: <https://www.jnsn.com.ua/cgi-bin/u/book/sis.pl?Qry=%F1%E8%ED%F2%E5%E7>. [in Ukrainian].
6. Shamonina M. Pryntsyipy syntezu v arkhitekturi. [Principles of synthesis in architecture]. *Syntez mystetstv u suchasnykh sotsiokulturnykh protsesakh: materialy Mizhnarodnoi naukovoї konferentsii*. Kyiv, 2020, S. 57–59. [in Ukrainian].
7. Kirsten Sh. The Art and Music synthesis: Does it exist? *Journal of a Piano teacher from New York to California*. 2016. URL: <https://arioso7.wordpress.com/2016/01/10/the-art-and-music-synthesis-does-it-exist/>.
8. Yasser J. The Variation Form and Synthesis of Art. *The Journal of Aesthetics and Art Criticism*. 2016. Vol. 14. P. 318–323.